

Dak- en thuisloosheid

Minke Dijkstra*

In de afgelopen decennia is er veel geschreven over dak- en thuisloosheid. Het is een onderwerp dat zowel in de populaire als in de wetenschappelijke literatuur vaak terugkomt. In deze bijdrage worden vier boeken besproken, die elk op hun manier inzicht willen geven in de wereld van dak- en thuislozen.

Sander de Kramer (2008). Van miljonaire tot krantenjongen. Schelluinen: House of Knowledge. ISBN 978 90 8510 444 5, vanaf € 9,95.

De Kramer is schrijver en journalist en sinds ruim tien jaar hoofdredacteur van het Rotterdamse *Straatmagazine*. Kramer werkt in dit boek een vijftal levensverhalen uit van mensen die hij op straat ontmoette. Daarnaast biedt zijn boek twintig korte portretten van daklozen, geïllustreerd met foto's van Arie Kievit. Het boek beschrijft onder andere het leven van de Surinaamse Ludo. De getalenteerde Ludo groeit op in Paramaribo

en verhuist op zijn twintigste naar Nederland voor een studie aan de Koninklijke Militaire School. Tegenslagen lijkt hij dapper het hoofd te bieden. Wanneer hij aangenomen wordt als conducteur bij de Nederlandse Spoorwegen en al snel promoveert tot hoofdconducteur, lijkt niets Ludo's geluk in de weg te staan. Na een scheiding belandt Ludo in een depressie, maar ook hier komt hij bovenop. Het tij keert wanneer zijn zoon, profvoetballer bij Sparta en later NAC Breda, omkomt bij een vliegtuigramp in Suriname. Ludo vertrekt naar Suriname om zijn zoon te identificeren en stort na thuiskomst in. Hij zoekt zijn toevlucht in de drank, zijn schulden lopen hoog op en Ludo moet zijn huis verlaten. Eenmaal op straat raakt Ludo verslaafd aan cocaïne.

De verhalen van De Kramer laten ons nadenken over de achtergronden van de daklozen die wij op straat tegenkomen. Hij laat zien hoe de hoofdpersonen veelal opgroeien als getalenteerde, vrolijke, hardwerkende jonge mensen die door het noodlot getroffen worden. De rol die Kramer weglegt voor het lot is hierin

* Drs. M. Dijkstra is junior onderzoeker bij het CVO te Utrecht en werkzaam bij de Huiskamer Aanloop Prostituees van De Tussenvoorziening te Utrecht. E-mail: m.dijkstra@drugresearch.nl.

groot. Een korte reflectie van de schrijver op de verhalen van de daklozen had een waardevolle aanvulling op het boek kunnen zijn.

Wyske Versteeg (2008). *Dit is geen dakloze*. Rotterdam: Lemniscaat. ISBN 978 90 477 0037 1, € 17,50.

Ook Versteeg wil de lezer meer laten zien dan de observatie van het voldongen feit dat de dakloze dakloos is. Op de voorkant van haar debuut prijkt de foto van een door het (straat)leven getekende man die op straat op een stuk karton ligt te slapen. Voorzien van het bijschrift, en tevens de titel van het boek, dat dit geen dakloze is. '(...) Niet méér een dakloze dan dat jij een huisbewoner bent: dat laat jou genoeg tijd om ook onderwijzer, zakenman, ouder, shopaholic of fervent voetballer te zijn', aldus Versteeg.

Dit filosofische essay gaat niet zozeer over daklozen, maar over de beeldvorming over daklozen bij de gewone burger, bij hulpverleners, beleidsmakers en daklozen zelf. Versteeg gebruikt hierbij inzichten uit de literatuur, de sociale wetenschappen en de filosofie. In een hoofdstuk over verslaving neemt Versteeg bijvoorbeeld Spinoza onder de loep. Deze vergeleek ons idee van vrijheid 'met dat van een voortrollende steen: we denken dat we vrij zijn, maar we hebben geen idee wat ons werkelijk voortbeweegt'. Versteeg legt uit wat een dergelijke visie betekent voor onze kijk op verslaving, en zet deze af tegen de ideeën van onder andere Socrates, Montaigne en Kant. In hetzelfde hoofdstuk worden ook Theodore Dalrymple en

Howard Becker aangehaald en laat Versteeg haar eigen geïnterviewden aan het woord.

Het boek is een aanrader voor wie onze kijk op dak- en thuislozen kritisch onder de loep wil nemen en hierop door wil filosoferen.

Megan Ravenhill (2008). *The culture of homelessness*. Aldershot: Ashgate. ISBN 978 0 7546 7190 9, € 84,99 of £ 49,50.

Dit boek is het resultaat van tien jaar etnografisch onderzoek op straat, in hostels en opvangvoorzieningen in Groot-Brittannië. Ravenhill besteedt aandacht aan het (her)definiëren van dak- en thuisloosheid, theoretische perspectieven op het onderwerp en geeft een overzicht van het Britse beleid ten aanzien van dakloosheid. De laatste hoofdstukken van het boek vormen samen de kern van de studie en beschrijven 'wegen naar dakloosheid', 'homeless culture' en 'uitwegen van dakloosheid'.

Ravenhill probeert het gat in de literatuur over dak- en thuisloosheid te dichten met betrekking tot (de implicaties van) een daklozencultuur en beschrijft de factoren die leidden tot een grote kwetsbaarheid voor dak- en thuisloosheid. Interessant is de manier waarop zij de levensgeschiedenissen van aan negental (ex-)dak- en thuislozen heeft uitgewerkt in 'route maps'. Zij beschrijft hoe dakloosheid niet alleen een probleem maar ook een oplossing kan zijn voor deze kwetsbare groep, wanneer problemen zich opstapelen. Met het toetreden tot de daklozencultuur ervaart de

dakloze het toebehoren tot een gemeenschap, stabiliteit, ondersteuning en vriendschap. Dit zijn elementen die herintreden in de gewone maatschappij uiteindelijk in de weg kunnen staan. Ravenhill is kritisch ten opzichte van de rol hierin van wat zij de 'homeless industry' noemt en doet op basis van haar onderzoek enkele aanbevelingen op het gebied van het beleid. Deze conclusies lijken herkenbaar, maar werden niet eerder zo uitvoerig uitgewerkt. Bovendien is de studie zeer prettig leesbaar.

Igor van Laere (2009). *Social medical care before and during homelessness in Amsterdam*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. ISBN 978 90 9024 921 6.

Igor van Laere werkt sinds 1995 als 'daklozendokter' bij de GGD te Amsterdam. Vanuit een sociaal-medisch perspectief onderzoekt Van Laere de kenmerken, risicofactoren, problematiek en sterfte onder daklozen in verschillende fasen van dakloosheid of personen met risico om dakloos te worden. Hiervoor gebruikt hij (patiënt)gegevens die in verschillende fasen van het onderzoek onder verschillende subgroepen verzameld zijn, die samen een enigszins gefragmenteerd maar redelijk compleet beeld geven van de problematiek onder deze brede en kwetsbare groep in Amsterdam.

Van Laere beschrijft onder andere de kenmerken en sociaal-medische problematiek van huishoudens waarvoor een huisuitzetting dreigt. Huisuitzetting blijkt een van de meest voorkomende wegen naar dakloosheid onder de daklozenpopulatie van Amsterdam. Terwijl bij

een aanzienlijk deel van deze risicogroep sociale en medische problemen spelen, staan zij vaak niet in contact met hulpverlening, tenzij zij hier zelf actief naar op zoek zijn gegaan. Huisbezoeken kunnen in deze gevallen preventief werken: sociale en medische problemen kunnen dan worden geïdentificeerd, zodat gerichte hulpverlening kan worden geboden. (Huis)artsen kunnen een belangrijke rol spelen in het signaleren van de problematiek.

Van Laere beschrijft voorts - op basis van gegevens die verzameld zijn tijdens sociaal-medisch werk - de kenmerken, manier van dakloos raken en medische problemen van daklozen. Daaruit kan de conclusie worden getrokken dat de gezondheid van langdurig daklozen over het algemeen slecht is. Van Laere recommandeert adequate diagnoses en begeleiding en specifieke aandacht voor personen met een verhoogd sterfterisico. Zorg op maat in met de maatschappelijke opvang verbonden 'ziekenboegen' is hier gewenst. In de totale sociaal-medische zorg aan dak- en thuislozen in Amsterdam dienen de GGD en artsen een centrale rol te spelen, in samenwerking met sociaal verpleegkundigen, maatschappelijk werkers en anderen.

De laatste aanbeveling die Van Laere doet betreft een sociaal-medische monitor die een beter zicht kan geven op de problemen en zorgbehoeften van de groep. De monitor is Van Laere's antwoord op de centrale vraag van het proefschrift hoe mensen met risico op sociaal-medisch verval gevonden en geholpen kunnen worden, maar had hier iets verder uitgewerkt kunnen worden.